

Court commentaire sur quelques monuments de la
Bucovine du Nord (aujourd'hui en l'URSS) pour les
remémorer devant les lecteurs roumains.

Cernăuții fascinează orice român care pătrunde pentru prima dată pe străzile sale, după ce îi va fi zărit de pe malul Prutului mulțimea cupolelor și neobișnuitele profiluri ale zidurilor Universității, proiectându-se pe un orizont care absoarbe din memorie dorul pământului pierdut.

Foarte bine conservat la nivelul secolului al XIX-lea și al începutului de secol XX (fig. 1—6), cu străzi pietruite înguste, în pantă, ritmate de perdele de iederă care umanizează perspectiva, orașul degajă încă un aer cosmopolit, convertit însă la desuetudine de sărăcia vremurilor noastre.

Procese sociale și intelectuale dramatice, privind rezistența românilor sub austrieci, conținute în mărturiile scrise, au fost estompate în memoria arhitecturii. Numai câteva rezervații de isihie mai pot da măsura contrastului dintre patriarhalitatea moldovenească și burgul care aducea «aparența de civilizație occidentală a Austriei meridionale»¹. Așa este casa lui Aron Pumnul (fig. 9—10), în care «autorul faimosului *Lepturariu*» «avea un fel de bibliotecă română clandestină din care împrumuta cărți școlarilor, îndeosebi pe Alecsandri»². Tot așa, concentrează liniște bisericile de lemn ale românilor, imagini ale vechiului oraș care «în timpul răpirii» (1775) avea «266 case și locuri . . . în stăpînirea românilor, iar 76 de case și locuri erau ale evreilor și . . . altor nații, armeni, greci, italieni»³. Pare incredibil astăzi, dar între 1781 (data schimbării reședinței episco-

pale de la Rădăuți la Cernăuți) și 1864 «catedrala» episcopală a orașului ales de împăratul Iosif al II-lea a fi capitala Bucovinei a fost o biserică de lemn — «Sf. Treime» —, ctitorie a Episcopului Dosoftei Herescu și a fratelui acestuia, Ilie, fost mare medelnicer și staroste al Cernăuților⁴ (fig. 11). Este o biserică din secolul al XVIII-lea de dimensiuni mari, cu plan drept și absidă poligonală. Într-o casă a ei «de peste drum ar fi stat Mihai Eminescu, elev la Ober-Gymnasium» (fig. 8) în anii '60 ai secolului al XIX-lea⁵.

Reperul nu mai există; mutată în suburbia Clucucica după sfințirea noii catedrale, biserica «Troîței» a fost recent montată în Muzeul Arhitecturii Populare din Lvi'v (Liov).

În Cernăuți a existat și o biserică domnească din lemn, cu plan și dimensiuni similare celei episcopale, ctitorită conform tradiției de Nicolae Mavrocordat Voievod; imaginea ei refăcută o oferă, se pare, biserica din actualul Muzeu în aer liber al orașului (fig. 12).

Satele din jur (Horecea-urbană, Luncavița, fig. 13—14) păstrează încă, la scară redusă, același tip de monument (sec. XVIII), selecționat «românesc» în comparație cu formele complexe ale bisericilor ucrainiene (fig. 15).

În vestitul sat românesc Boian, «de lângă fosta graniță dintre Bucovina și Basarabia». «boierul român Ioan Niculce, proprietarul satului»⁶ a construit o biserică de zid neoclasică (fig. 16) care conține în exonarthex, pe

¹ George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1932, p. 75.

² *Ibidem*, p. 75

³ Alexandru Bocănețu, *Istoria orașului Cernăuți pe timpul Moldovei*, Cernăuți, 1929, p. 237.

⁴ Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina*, București, 1916, p. 3—4; Simeon Reli, *Călăuza monumentelor religioase istorice din eparhia Bucovinei*, Cernăuți, 1937, p. 28—29.

⁵ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 73.

⁶ Simeon Reli, *Propaganda catolică austriacă împotriva bisericii ortodoxe române din Bucovina. Trecerea la unire a sâtenilor români din Boian*, Cernăuți, 1928, p. 4.

Fig. 1. Cernăuți, str. Ruska

Fig. 2. Cernăuți str. Kozileanskoi

Fig. 3. Cernăuți, str. Kotliarevskovo

Fig. 4. Cernăuți, str. Lomonosova

peretele de sud, următoarea pisanie (text românesc în litere chirilice incizate):

«Toți <c>titori<i> moși<i> strămoși<i> și părinți<i>/
hatmanului Ion Neculci, Gavrilaş Matieș vel
logofātu/ i jona ego Sirbka i cead ih, Star lor-
dachi/ Ca(n)tacuzino ve(l) vist(i)er mic i jona
ego Alecsandra fată/ lui Gavrilaş i cead ih, Ne-
culce vist(i)ernic i jona ego Catrina fata lui

loordachi i cead ih, Ion hatman/ care au făcut
biserica sin Neculci i Catrinii i/ jona ego Marie
i cead ih anume Gavrilaş Ilie/ Neculai Alexandru
Safta Anița Catrina Ma/rie Iliana.../ sinii
Luc(a?) vist(i)ernicul și nepot de soră hatmanu-
lui/ Ioan. Toți acește sînt strănepoți(i) lui Gavri-
laş/... Lupu Bcgdan hatman i jona ego Lupa/
i cead ih acește socri hatmanului Ioan».

Fig. 6. Cernăuți, str. Gobilleansoi 53

Fig. 5. Cernăuți, str. Lenin nr. 11

Fig. 7. Storojineț, str. Lenin
nr. 11

Fig. 8. Cernăuți, Liceul
«Mihai Eminescu»

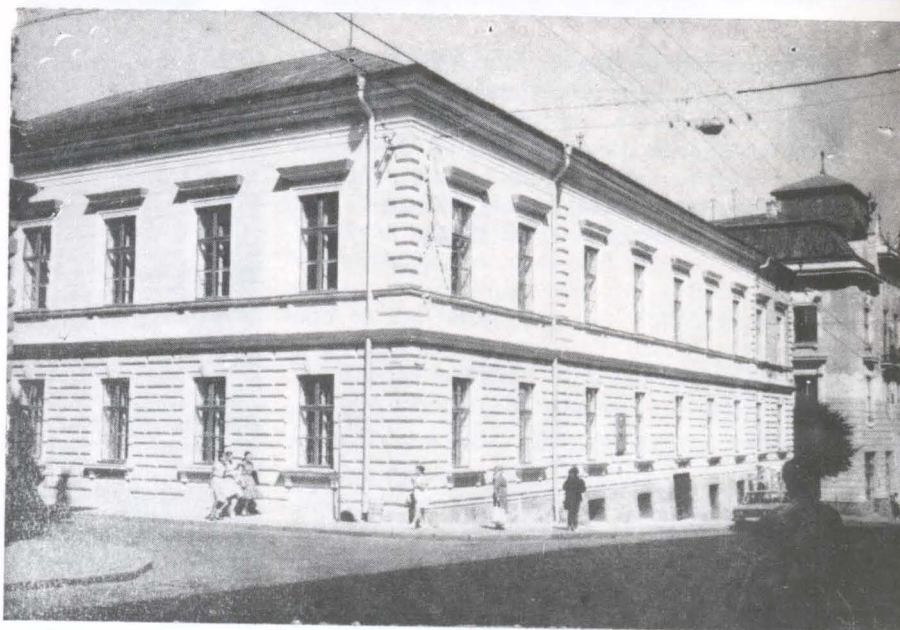

Fig. 9. Cernăuți, casa lui
Aron Pumnul

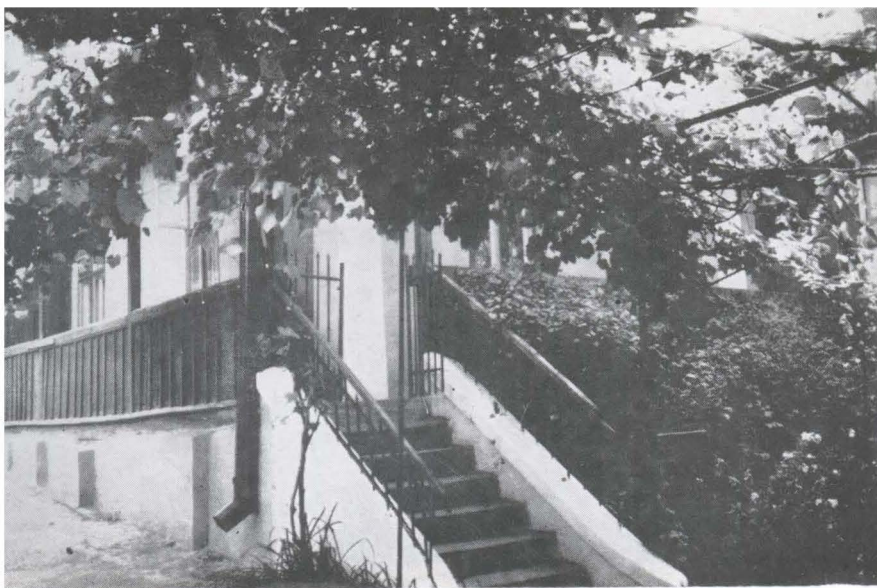

Fig. 10. Cernăuți, casa lui Aron Pumnul (detaliu)

Fig. 11. Cernăuți, Biserica episcopală «Sf. Treime» (Muzeul Arhitecturii Populare, Lvi'v (Liov))

Concomitent cu familia Neculce, în 1825, la Cernăuca, Doxachi Hurmuzaki «a înzestrat (moșia și satul) cu o biserică nouă și cu un castel boieresc pe care l-a înconjurat cu un splendid parc»⁷. Construită tot în stil neoclasic (fig. 17), cu o clopotniță masivă, pătrată, în care se aflau patru clopote, biserica a fost sfințită în noiembrie 1825 de Isaia Baloșescu, episcopul Bucovinei (În 1868 a fost «restaurată», pictată de un «acadealmic» vienez și înzestrată de noul proprietar, Petru Petrino).

Cernăuca a cunoscut, conform relatărilor, figuri celebre de refugiați politici din Moldova și Ardeal, în 1821 și 1848, ceea ce l-a făcut pe T. Bălan să o numească elogios «scump colț de românism în noianul de străinism care copleșise Bucovina»⁸.

«Castelul» și «orangeria» au dispărut în timpul primului război mondial. Au rămas biserica și câteva morminte.

⁷ Teodor Bălan, *Moșia Cernăuca și familia Hurmuzachi*, Cernăuți, 1925, p. 12.

⁸ *Ibidem*, p. 4.

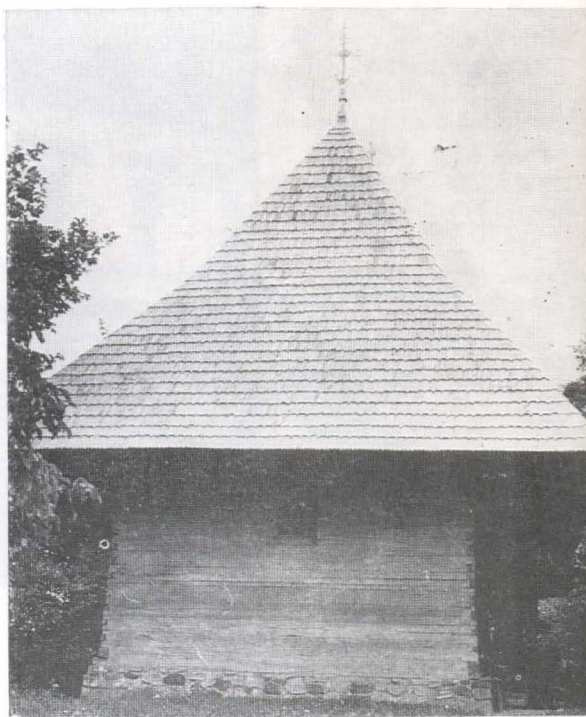

Fig. 12. Cernăuți, Biserica domnească (?) Muzeul Arhitecturii Populare, Cernăuți

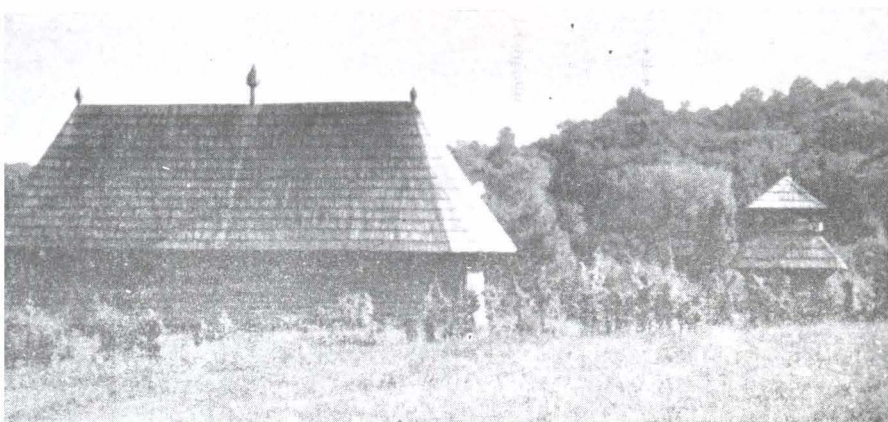

Fig. 13. Horecea-urbană, Biserica «Înălțării» din cimitir

Crucea de stejar din «parc» (fig. 18) marchează mormântul lui Eudoxiu de Hurmuzaki, «fostul mareșal al Bucovinei, desrobitorul Bucovinei din ghiarele hrăpărețe ale Galiției, marele nostru colecționist de documente»⁹. Pe locul celei vechi, lipsită, se pare, de epitaf, la ultima dorință a lui Hurmuzaki, «Societatea

pentru Cultura și Literatura Română» din Cernăuți a ridicat, în 1915, o nouă cruce, care în 1934 a primit o inscripție cu conținut lapidar (sau a fost înlocuită: «caracterele stilistice» sînt relevante pentru ambele date): «1874—1934/ Aice odihnește Eudoxiu Hurmuzachi Liberatorul Bucovinei și marele Istoric Român/ Născut 1812 mort 1874».

⁹ *Ibidem*, p. 31.

CONSTANȚA COSTEA

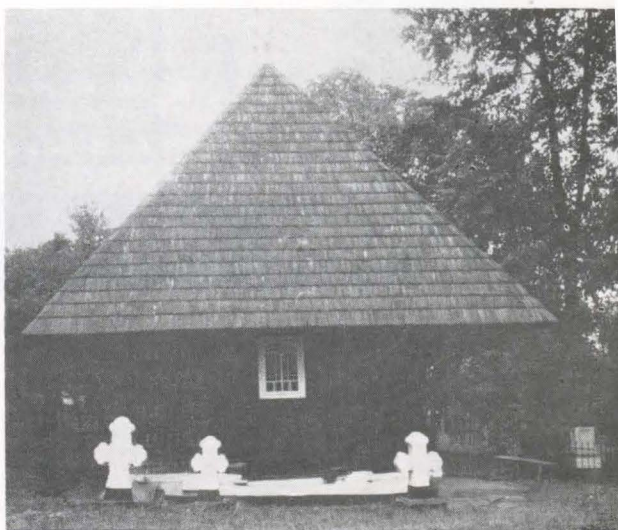

Fig. 14. Luncavița, biserica satului

Fig. 15. Tisoveț, biserică ucraineană

Fig. 16. Boian, biserica familiei Neculce

Fig. 17. Cernăuța, biserica familiei Hurmuzaki

Fig. 18. Cernăuța, mormântul lui Eudoxiu de Hurmuzaki